

Ja fa més d'un any que tota l'activitat socials va haver d'adaptar-se primer a un confinament domiciliari sever, i després a una sèrie de mesures sanitàries destinades a combatre la pandèmia provocada per la COVID-19. En el cas dels museus i espais patrimonials, tots van tenir que adaptar i transformar la seva activitat ordinària al món virtual i, especialment, el rol educatiu, en un desenvolupament a priori molt positiu. La vessant més negativa va ser la gran quantitat d'educadors/es patrimonials que van patir ERTES, EROS, o simplement van veure reduïda de forma dràstica la seva activitat.

Amb la fi del confinament dur, van arribar les mesures sanitàries restrictives per tornar a oferir activitats presencials de forma segura al món cultural. El govern va publicar al BOE una sèrie de regulacions entre les que s'especificava la prohibició de qualsevol element tàctil museogràfic (BOE del 9 de maig del 2020). Aquestes especificacions han provocat que molts museus i espais patrimonials hagin optat per l'ús de codis QR o altres eines TIC com a substituïts del típic tríptic/full informatiu tant presents abans de la pandèmia.

En quant a les mesures directes, el mateix BOE, al capítol 3, prohibia qualsevol activitat cultural o didàctica, afegint al seu capítol 4 la obligatorietat de realitzar visites de forma individual, i no col·lectives. Aquestes prohibicions van agreujar encara més les condicions laborals dels educadors i educadores patrimonials, allargant la situació d'inestabilitat que molts i moltes patien des de l'inici de les restriccions.

Actualment, amb la fi de l'estat d'alarma, la gran majoria de restriccions i prohibicions plasmades en aquesta ordre ministerial han acabat, però el que semblava una oportunitat per desenvolupar encara més l'ús de les TIC amb finalitats educatives i millorar les activitats pedagògiques dels museus i elements patrimonials, ha esdevingut en alguns casos un empitjorament tant de la funció educativa com de la funció interpretativa i museogràfica, a més de precaritzar, quan no directament eliminar, la feina de molts educadors i educadores patrimonials.

Dies abans de l'aturada estiuenca van sorgir diverses notícies que mostren aquest camí, al nostre parer, equivocat. Així, en aquelles dates, el Museo Europeo de Arte Moderno de Barcelona (MEAM) va presentar a Pepper, un robot-guia que suposa el primer enginy d'aquestes característiques a Catalunya. Aquest robot fa les funcions d'educador/a entre setmana, i els caps de setmana les mateixes funcions les continuen realitzant educadors i educadores patrimonials humanes, segons el propi museu. En qualsevol cas, és un clar exemple de substitució de personal humà per una eina tecnològica.

La segona notícia, que va coincidir en el temps amb la primera, va estar l'acomiadament de més de la meitat de les treballadores i treballadors del Monestir de Poblet, i la fi de les visites guiades, entre altres mesures. La fundació que gestiona el monestir, una fundació privada (tot i que l'ampliació realitzada al 2019 va ser sufragada amb diners públics), al·lega al dràstic descens de visitants i d'ingressos com el motiu principal d'aquesta reducció de serveis. En el cas particular de la mediació i l'educació en particular, es pretén que les visites siguin guiades a través d'un sistema de codis QR.

Per últim, tot i no estar relacionat directament amb l'ús de les noves tecnologies, a partir de la celebració de La Nit dels Museus, les treballadores i treballadors del Museu Etnològic i de les Cultures del Món van engegar una vaga per denunciar l'incompliment per part de l'empresa de serveis subcontractada (Osventos Innovación en Servicios) de mantenir les mateixes condicions laborals que tenien abans, tal com marca l'Estatut dels Treballadors, així com l'impagament de nòmines i contractes temporals en frau de llei. De moment, aquesta vaga s'ha plantejat com a indefinida i a dia d'avui encara continua.

Aquests tres exemples, produïts només en el darrer mes mostren la preocupant situació de la funció educativa dels museus i elements patrimonials d'una banda, i de la precarització dels i les treballadores del sector. És per això que, des de l'Associació Catalana d'Educació Patrimonial, ACEP, volem denunciar i manifestar que:

El rol educatiu dels museus i elements patrimonials ha de ser una de les funcions primordials de qualsevol institució cultural del país. Subordinar-la a interessos econòmics, de reducció logística o simplement, menystenir-la en contraposició a altres funcions, desvirtua l'objectiu principal de qualsevol institució patrimonial, que és donar servei i satisfer les necessitats i demandes de la societat a la què pertany. Per això denunciem la desvirtualització i el menyspreu cap a l'educació patrimonial que reflecteixen aquestes notícies.

L'ús de les TIC per assolir els objectius educatius de les institucions patrimonials han d'estar emmarcades dins d'un projecte ampli, concís i estructurat que permeti complir amb aquests objectius. Les TIC i qualsevol element interactiu són una eina molt potent i que ens obre moltíssimes oportunitats, però no deixen de ser una eina al cap i a la fi. Substituir la vessant humana per la tecnològica no és, ni molt menys, la solució a altres problemes aliens a l'educació, com poden ser els motius econòmics. Qualsevol tecnologia sense un equip humà i sense un disseny educatiu concret i planificat és un menystenim cap a la feina dels i les professionals del sector i cap els usuaris, que no reben un servei educatiu de qualitat i amb uns objectius definits.

Les condicions laborals dels i les professionals de l'educació patrimonial mostren una precarietat i inestabilitat molt preocupant, en cap cas en consonància amb la feina realitzada ni amb les exigències demandades per realitzar aquesta funció (formació, titulació acadèmica, idiomes,...) Des de l'ACEP exigim un replantejament i dignificació d'aquestes condicions laborals, i denunciarem qualsevol abús per part dels equips de gestió de les institucions patrimonials.

Exigim la creació d'espais de treball conjunts entre professionals del treball cultural i les diverses administracions públiques (ajuntaments, diputacions i Generalitat de Catalunya) amb l'objectiu de desenvolupar correctament estratègies, i plecs per tal de poder vetllar que les condicions de la feina educativa en museus i elements patrimonials sigui correcte i en sintonia amb els perfils professionals.

Igualment exigim la presència de professionals de l'educació, investigadors/es en educació patrimonial, mediació en museus, patrimoni i equipaments culturals en els plans estratègics de cultura, tant en aspectes de drets culturals com de sostenibilitat i altres dimensions, com a

part indispensable del sector cultural, i som treballadors i treballadores essencials dins d'aquest àmbit.

Esperem, desitgem i treballarem intensament perquè aquest tipus de notícies siguin un record passat i perquè el debat sobre l'educació patrimonial i la cultura patrimonial en general centri el seu focus en aquests i no pas en possibles subseus de l'Hermitage a Barcelona.